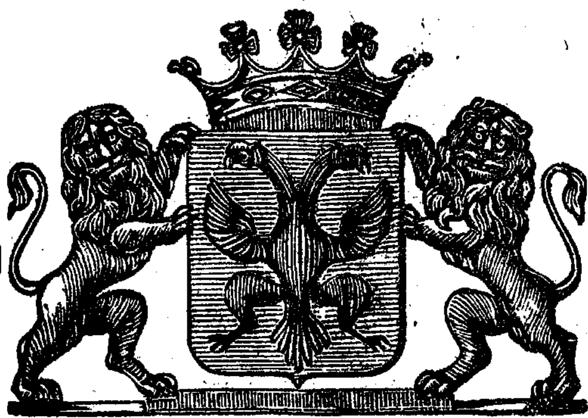
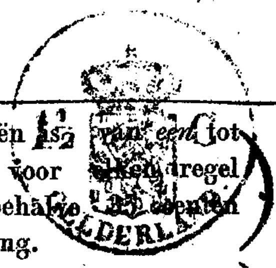
A°. 1848.

ARNHEMSCHE COURANT.

De prijs dezer Courant, die geregeld *vijfmaal* 's weeks wordt uitgegeven, en wel op *Dingsdag*, *Woensdag*, *Donderdag*, *Zaturdag* en *Zondag*, is *f* 5 in de drie maanden.

ZATURDAG 19 AUGUSTUS.

De prijs der Advertentiën is, van een tot *vijf* regels, *f* 1.00, en voor elken regel daarboven 20 centen, behalve 35 centen zegelregt, voor elke plaatsing.

Binnenlandsche Berigten.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting van Woensdag, 16 aug.

Al de ministers zijn in de zitting tegenwoordig.

Aan de orde van den dag zijn de beraadslagingen over de ontwerpen van wet tot herziening der grondwet, en wel in de eerste plaats over de algemeene beschouwingen van ontwerp 1: *van het rijk en zijne inwoners.*

De heer *Anemaet*, die het eerst het woord voert, vangt aan met eene inleiding, waarbij hij herinnert hoe hij, van den aanvang dat hij in de Kamer kwam, op eene herziening der grondwet in ruimen zin heeft aangedrongen; hoe hij daardoor de verdenking op zich geladen heeft, dat het hem een genoegen was tot de tegenstanders der regering te behooren; dat hij uit heilig pligtbesef echter niet geaarzeld heeft, zich in 1844 aan te sluiten, bij de acht mannen, die voorstellen tot herziening hebben gedaan; dat hij niet mogt ontveinzen dat hij meermalen moedeloos was geworden, toen hij zag dat elke poging tot verbetering mislukte; dat hij hoogelijk verblijd was, toen de bekende koninklijke toezegging kwam, en eene ruime grondwets-herziening eene betere toekomst beloofde. Hij moest het intusschen betreuren, dat de ministerraad niet met den zelfden spoed gehandeld heeft, waarmede door de staats-commissie haar werk is volbragt. Daardoor is ruime gelegenheid tot bestrijding aangeboden geworden. — Thans tot de behandeling der ontwerpen zelve overgaande, moet de redenaar verklaren, dat hij geene onbepaalde goedkeuring aan de voordragten kan hechten, omdat hij geene herziene grondwet van 1815, maar eene geheel nieuwe gewenscht had. Daarbij hadden dan meerdere vereenvoudigingen en bezuinigingen moeten opgenomen zijn, en daardoor gelet worden op vermindering van de lasten der natie. De voordragten bieden wel vermeerdering van politieke regten aan, doch leveren geene genoegzame bezuiging op. Spreker had verlangd dat er geene 11 provinciën, maar hoogstens 4 departementen waren voorgesteld. Hierdoor zou het moeijelijk geschilpunt der geregtshoven van zelve uit den weg geruimd zijn. Ook de kosten der provinciale besturen zouden daardoor verminderd zijn. Hij had het wenschelijker geacht dat Limburg een afzonderlijk hertogdom ware gebleven. — De Raad van State moest naar zijne meening wegvallen. — De Eerste Kamer zou men evenzeer kunnen ontberen, daar men het moeijelijk omtrent de zamenstelling eens kan worden. — Al die punten zijn oorzaak dat spreker geene onbepaalde goedkeuring aan de herziening kan geven. Hij heeft echter begrepen dat als ieder te veel aan eigen denkbeelden hechtte, er dan in het geheel geene herziening zou tot stand komen. Het is bovendien meer dan tijd dat dit gewigtige werk ten einde kome, om niet langer eenen staat van spanning en onzekerheid te doen voortduren. Spreker zal dan ook zijne goedkeuring niet onthouden aan mannen, overeenkomstig met zijne staatkundige opiniën, en die hij reeds lang aan het bewind gewenscht had, en dit te minder omdat voor het vervolg, de aanvulling van bestaande leemten en eene herziening der grondwet gemakkelijker zal gemaakt worden. — De redenaar zal de meeste, zoo niet alle ontwerpen goedkeuren, onder reserve echter dat hij, bij eene eindbeslissing in de dubbele Kamer, ook zijne eerste beslissing zal herzien, en zoo noodig, wijzigen. Hij maakt die reserve te eerder, omdat hij zich den weg niet wil afgesneden hebben, zijne goedkeuring te hechten aan eene mogelijke, meer eenvoudige en goedkoope staatsinrigting. Spreker eindigt met den vurigen wensch, dat met eene vernieuwde grondwet nieuwe veerkracht en een nieuw leven in het Staatsligchaam mogen wederkeeren, opdat eene nieuwe regering, maar hetzelfde stamhuis, nieuwe welvaart en nieuwen luister over het vaderland brenge.

De heer *Mackay* herinnert bij den aanvang zijner rede aan den edelen *Luzac*, in wiens plaats hij opgetreden is en die steeds zulke doorwrochte redenen uitsprak, die zooveel kunde aan ondervinding paarde. Huiverig wordt men dan ook als men voor het eerst het woord moet opvatten gedachtig aan hem wien men geroepen werd te vervangen. En toch hij voelt behoefte om te spreken; hij kan die grondwet niet aannemen zonder protest, hij kan niet ontveinzen dat er een huis is gebouwd waaraan de grondslag ontbreekt.

Spreker, tot zijne eigenlijke rede toetredende, stelt zich allereerst op het standpunt waarvan hij meent te moeten uitgaan. Dat standpunt in het breede omschrijvende, doet hij dit naar aanleiding van drie vragen, namelijk: Van waar komen wij? Waar zijn wij? Waar gaan wij heen? Bij de behandeling der eerste vragen, die namelijk dat wij komen van een revolutionnair terrein, werpt spreker een diepen blik op den algemeenen toestand van Europa sedert de revolutie van het laatst der vorige eeuw, ook in betrekking tot ons vaderland. Na de Fransche centralisatie en bureaucratie te hebben overgenomen en zelfs uitgebreid kwam het stelsel van behoud, dat tot het uiterste werd gedreven; zóó dat het niet langer kon in stand blijven; het viel, het moest vallen; maar wat zou het hulpmiddel moeten zijn om den Staat in zijne grondslagen te vernieuwen? Men weet het: vrijheid van onderwijs, vrijheid van godsdienst, vrijheid van vereeniging. Dat was dan ook in den eersten oogenblik de leus, maar men is er van afgeweken. Men schijnt langzamerhand minder gevraagd te hebben wat is regt, dan wel geluisterd te hebben naar hetgeen de meerderheid eischte. Spreker weidt uit over de regeling van verschillende groote punten, als het monarchaal beginsel, de Eerste Kamer, het stelsel van vertegenwoordiging, de zelfstandigheid der provinciën en dergelijken, allen welke beginselen, naar sprekers meening, niet naar eisch zijn bepaald en omschreven, terwijl hij overigens meent dat door al te veel toe te geven aan de heerschappij van den volkswil, er eindelijk een despotisme zal geboren worden, gelegd in de handen van den eersten den besten die handhaving der orde en rust zal beloven. Wat werd van de vrijheid van 89? Ze werd opgelost in de bijl der guillotine! Wat van de vrijheid van 30? De fortificatie van Parijs! Wat van die van 48? Ze werd opgelost in het staal der opstandelingen. Maar, wat is nu het staatkundig gezigtspunt nopens de algeheele volkssouvereiniteit. Wat is er eigenlijk op het maatschappelijk terrein daarvan geworden? Spreker schetst de heillooze gevolgen van de gepredikte onvoorwaardelijke gelijkheid, gegrond op de almagt van den volkswil, en wijst in het verschiet, bij zegeviering van dien onbeperkten wil, op eene verdeeling van eigendom.

Bovendien is spreker bijzonder gestemd tegen de voorschriften, die zoogenaamd de vrijheid van godsdienst regelen. In dat opzigt vooral vraagt hij waarheid, regt en vrijheid. Hij toetst het voorgedragene aan die eeuwige beginselen, doch het komt hem niet voldoende voor, want spreker is van de stelling dat geene wet verbindende kracht heeft als men niet van het beginsel uitgaat, dat er goddelijk regt is. Er is een beginsel van regt dat van God uitgaat, en dat verheven is boven gewone wet en boven regeringsvorm. Daarom moet eene grondwet alleen regten erkennen, niet regten scheppen.

Het regt was reeds geboren vóór dat de wet bestond; en als men dan spreekt van liberalismus, dan moet men geene bepalingen maken die indruisschen tegen de erkenning van vrijheid in het godsdienstige. Spreker wil geene losbandigheid; die is ook niet mogelijk in eene maatschappij, waar het hooger beginsel van het goddelijk regt heerschende is. Spreker vraagt dus vrijheid als zijn regt.

Hij acht zich niet bevredigd met hetgeen nopens al die groote beginselen is voorgesteld, doch zal, als hij ongelijk heeft, dit erkennen, want zijn eenig doel is, het heil van troon en vaderland!

De heer *van Leeuwen* bepaalt zich voor het oogenblik met hetgeen in de voordragten nopens de verkiezingen is gezegd. Hij is tegen regtstreeksche, en heeft, ook in de afdeelingen, die met éénen trap voorgestaan. Hij verlangt ook, dat de benoeming tot leden der Eerste Kamer uitsluitend aan den Koning worde opgedragen. Hij hecht meer aan eene getemperde monarchie dan aan eene getemperde democratie.

De heer *van Heloma* wijst op de gevolgen eener verwerping der voordragten. Daaruit zouden staatsschokken kunnen ontstaan, waarvan de gevolgen onberekenbaar zijn. De redenaar weet het dat er zijn, die eene nog ruimere herziening hadden gewenscht, doch er zijn er ook, die haar meer beperkt wilden. Ook spreker zelf vindt er niet alles in opgenomen wat hij verlangd had. Vooral had hij gaarne meerdere bezuiniging gezien, eene opheffing der Eerste Kamer, van den Raad van State, enz. Maar genoeg, de hoofdpunten zijn verbeterd, de regtstreeksche verkiezingen worden ingevoerd, en de deur tot verdere verbetering is niet gesloten. Dit komt vooral in aanmerking naardien de weg tot grondwets-herziening veel gemakkelijker is gemaakt. Als voorstander van vrijzinnige beginselen, zal de redenaar medewerken tot de grondslagen, waarop het gebouw verder zal kunnen worden opgetrokken, aan opvolgers overlatende dit werk nog meer te volmaken. Hij meent alzoo in het wezenlijk en welbegrepen belang des vaderlands te handelen.

De heer *van Dam van Isselt* wijst, in den aanvang zijner rede, op het noodlottige stelsel van behoud, hetgeen dat van de volharding is opgevolgd; voor het laatste was nog eene verdediging te vinden; het andere had geene enkele edele drijfveer.

Gelukkig acht hij zich op dit oogenblik geroepen te zijn tot beraadslaging over voorstellen, aan welke hij voor het grootste gedeelte zijn zegel kan hechten, omdat hij daarin ziet de waarachtige grondslagen van eene constitutioneele monarchie.

Het is waar, de wenschen van velen hebben zich hier en daar verder uitgestrekt, maar zoolang de maatschappij nog verkeert in den tegenwoordigen toestand, acht hij eene zoo uitgebreide vrijheid en eene grondwet, op de verhevenste beginselen van godsdienst en regt gebouwd, onbereikbaar.

Spreker zal zich dus bepalen tot de grondwet zoo als die thans is en in de omstandigheden waarin wij verkeeren, en zulks als een uitvloeisel van de behoeften des tijds en niet van revolutiën.

Van dat standpunt uitgaande, brengt spreker zijn dank aan het geëerbiedigde hoofd van den Staat, die in tijds gezien heeft, dat men zijne oogen heeft verblind.

Alsnu gaat spreker de verschillende ontwerpen na, omdat hij zich voorgenomen heeft zoo min mogelijk zonder noodzakelijkheid te spreken bij de discussie over de bijzondere ontwerpen.

De hoofdstrekking van sprekers redevoering komt hierop neder.

Spreker keurt de nopens Limburg aangebragte wijziging zeer goed. Zonder bijzonder op het behoud van die provincie gesteld te zijn, brengt hij der regering hulde voor de handhaving van de Nederlandsche regten aldaar.

Het inkomen van de kroon. Spreker meent dat hier geene meerdere geldelijke offers moeten gevergd worden, en vereenigt zich met de thans voorgestelde redactie. Ook omtrent de koloniën is hij bevredigd.

Ofschoon de Raad van State afgeschaft wenschende, meent hij in het behoud te kunnen berusten, wanneer de regering dat collegie zoo nuttig oordeelt als zij aanvoert. Toch meent hij dat hij belemmerend zal zijn voor den werkkring van den raad van ministers.

Het stelsel der verkiezingen kan zijne goedkeuring wegdragen.

De Eerste Kamer beschouwt hij nutteloos en hoopt dat zij de regering niet belemmere.

De titulatuur in 't algemeen, en die der leden der Kamer in 't bijzonder, wenscht hij te zien verdwijnen, zoo ook de titels der ministers.

Het regt van vereeniging had hij liever niet opgenomen gezien, als zijnde een uitvloeisel der persoonlijke vrijheid; hij is nu beducht voor misbruiken.

Gewigtig is het onderwerp aangaande het onderwijs. Gaarne had hij de periode weg zien vallen: »met eerbiediging van ieders godsdienstige overtuiging," omdat dit eene soort van goedkeuring schijnt van de lasterlijke aantijgingen van sommigen tegen het bestaande onderwijs in Nederland. Zijne meening is dat hier te lande ieders godsdienstige begrippen werkelijk worden geëerbiedigd; maar als men alles beschouwt als onchristelijk, dan is het onmogelijk

-denig onderwijs in de geschiedenis, natuurkunde of andere wetenschappen te geven.

Doch spreker zal zich des echter met het voorstel der regering te vreden stellen. Vrijheid van onderwijs is de leus geworden, welnu, hij wil gaarne er toe medewerken, maar alleen door de bijvoeging dat er lager onderwijs van staatswege wordt gegeven.

Nu komt spreker tot een hoogst belangrijk onderwerp: *de vrijheid van godsdienst*. Hij weet het, hij zal daarbij het verwijt van onverdraagzaamheid niet ontgaan. Ook dit heeft men hem een jaar geleden bij de behandeling over het regt van placet verweten. Hij zal het zich echter getroosten, wanneer het betreft de vervulling van een heiligen pligt. Hier mag hij niet volgen de uitspraak van zijn hart, niet als mensch, maar als wetgever. En dan moet hij verklaren, dat de voordragt hier geene vrijheid geeft, maar loslating van alle banden, niet de vrijheid naar de wet, maar eene welke tot ontbinding van den Staat kan uitloopen.

Maar, zegt men, de tijden zijn sedert voorleden jaar veranderd. Ja, dat is zoo, de mannen, die uit bijna alle landen van Europa verbannen zijn, als gevaarlijk voor de algemeene rust strooijen thans het zaad van het verderf hier uit. Meer dan ooit moet men thans roepen: *waakt!* Spreker heeft niet op het oog die eerbiedwaardige katholijke geestelijken, die waardige dienaars Gods mogen genoemd worden, doch zoo vele anderen, die overal het zaad van tweedragt strooijen, die hier twee vijandige kampen wenschen daar te stellen; en die niet rusten zullen vóór zij hun doel hebben bereikt. Hij beroept zich op hetgeen door den voormaligen pastoor der R. K. gemeente te Hillegom, *Albert*, geschreven is. Deze heeft zijne kerk verlaten, omdat hij zich niet langer met hare strekking kon vereenigen. Hij leert, dat de R. K. kerk de meest aanmatigende is. De redenaar beroept zich, om den geest dier kerk te doen kennen, op hetgeen door een harer organen: *de Catholijke Stemmen*, is gezegd, dat het beest ligt te spartelen, en het weldra de kop zal ingeslagen zijn. Bij zoodanigen geest, is dan de vrijheid wenschelijk? Is het denkbaar, dat een mandement, bul, rescript of ander stuk van een geestelijk opperhoofd uitgegaan, zal kunnen geweigerd worden? — Maar spreker heeft niet alleen de Katholijken op het oog. Hij slaat thans een' blik op de Protestantsche Kerk. Ook voor deze zijn alle banden los gemaakt. Wie zal dan de kerkelijke overheid zijn? Er zullen verschillende kerken ontstaan, en in ons Nederland, dat zich nog verheugen mag in vooruitgang en beschaving, zal men de tooneelen van 1618 en 1619 vernieuwen. Het voorgestelde bevat ook eene onwaarheid. De Koning zal onmogelijk kunnen waken, want hem is de magt ontnomen de Kerk binnen perken te houden. Zal men de strafbepalingen toepassen, dan maakt men martelaars en de zaak wordt veel erger, maar dit juist is wat de verderfelijke bedoelingen in de hand werkt. In het belang der rust van den Staat, van de regering, en in het belang van Katholijken en Protestanten, moet spreker verlangen dat men door de wet gebonden worde. Waren allen beschaafd en verlicht, het zou niet noodig wezen; doch de massa, Protestanten en Katholijken, is niet verstandig, niet verlicht, niet verdraagzaam. Men moet zorgen, dat het vaderland geen tooneel van beroering worde.

Ook het 8ste hoofdstuk kan spreker niet goedkeuren, namelijk de defensie. Hij meent dat, als hetgeen thans deswege wordt aangeboden, zal zijn aangenomen, er even als vroeger onoverkomelijke hinderpalen zullen rijzen tegen iedere doelmatige inrigting der verdediging van het vaderland. Ook is hij sterk voor doelmatige bezuiniging bij oorlog en prijst een dezer dagen uitgekomen boekwerk nopens de defensie van den majoor *van Meurs* sterk aan, als reeds veel goeds bevattende. In allen geval moet men thans niet bij de grondwet het middel benemen tot eene goede organisatie.

Hij zal dan tegen dat hoofdstuk stemmen, omdat de regering gemakkelijk kan toetreden tot de meening der Kamer op dat punt bij het laatste verslag uitgedrukt.

Spreker besluit zijne rede met te herhalen, dat hij niet dan bij groote noodzakelijkheid over de ontwerpen afzonderlijk het woord zal voeren.

De heer *van Goltstein* schetst eerst de grondslagen, waarop, naar zijne meening, eene goede staatshuishouding moet gevestigd zijn. Hij is gestemd voor eene constitutionneele monarchie en voor eene goede volksvertegenwoordiging, die de wenschen der natie aan de regering kenbaar make. Let hij op de gesteldheid onzer natie, dan is zij geheel daarvoor gestemd en ook daarvoor vatbaar. Eene natie, die door godsdienstzin wordt geleid, bij welke een edel pligtgevoel bestaat, die hare burgerpligten kent en weet te volbrengen, waarbij ware verlichting en beschaving heerscht, die is rijp, om de staats-inrigting, die hij wenschelijk acht, te ontvangen.

Hij wijst op Groot-Brittannië, waar dat constitutionneele stelsel op goede grondslagen gevestigd is. — Hij schetst het standpunt, van waar hij de grondwets-herziening beschouwt, dat alzoo van dat der regering afwijkt, die in de gebeurtenissen buitens lands grond heeft ontleend, om hare voorstellen te doen. Zoolang hij in de vergadering zitting heeft gehad, heeft hij het gevoelen voorgestaan, dat het stelsel van den constitutionneelen monarchalen regeringsvorm hier te lande diende te worden ontwikkeld. Na daarop zoo lange vruchteloos te hebben aangedrongen, meent hij zich thans niet te mogen onttrekken zijn geliefkoosd denkbeeld tot verwezenlijking te brengen. Maar de grondwetgever behoort zorg te dragen, dat men zich niet alleen tot woorden bepale en dat de vrijheid, die men in het staatsverdrag stellen wil, niet in losbandigheid ontaarde. De vrijheid is een heerlijk doel, eene benijdenswaardige zaak, maar zij moet behoorlijk geregeld en beperkt worden. Het toezigt over de handhaving van de ware vrijheid, dient in handen van het bevoegd gezag gesteld te worden. Het ware doelmatiger geweest, dat men aan eene latere vertegenwoordiging de beslissing had overgelaten der vraag, in welke mate de vrijheid zou worden verleend. Nu er toch, volgens de regering, slechts eene fictive vertegenwoordiging bestaat, had men die gewigtige taak ook aan de wezenlijke vertegenwoordiging ter behandeling en beslissing moeten overlaten. Indien men er zoo veel waarde aan hechtte, om zoo vele vrijheden in de grondwet op te nemen, dan had de vrijheid van handel en nijverheid eene eerste en voorname plaats daaronder moeten bekleeden, en zeker den voorrang boven het regt van vereeniging moeten hebben. Met die veelvuldige beginselen van vrijheid, in de grondwet opgenomen, is als het ware in strijd de opgave daarbij van de bijzonderheden betrekkelijk de krijgsdienst. Uit eene vereenvoudiging van de bepalingen nopens de defensie, zoude later eene aanzienlijke besparing kunnen voortvloeijen. Zoo als zij nu zijn voorgedragen, kan zulks niet leiden tot eene verligting van de lasten der natie.

Ook deze vindt hij echter eene groote behoefte voor de natie. De tegenwoordige voorstellen kunnen niet tot eenige bezuiniging leiden. In dat opzigt is de herziening mislukt. Er zal daaruit geene vermindering van lasten voortvloeijen. In het kort, men kent zijne gevoelens over de hervorming onzer staats-instellingen. Men is te regt overgegaan tot de ontwikkeling van het stelsel eener constitutionneele monarchie, maar het ware beter, voorzigtiger, staatkundiger geweest, zich te onthouden van de opname van vele vrijheden, die niet zonder moeijelijkheid zijn te verleenen, en zich meer toe te leggen, om het doel te bereiken, wat men veel meer heeft beoogd, dat is bezuiniging en vereenvoudiging en verligting van de lasten des volks.

De heer *van Beeck Vollenhoven* heeft met genoegen gezien, dat de regering is overgegaan tot de herziening onzer staats-instellingen, hetgeen hij als eene wezenlijke behoefte voor het volk beschouwt. Dit had reeds veel vroeger het geval moeten zijn. Hij verheugt zich over de rust en orde, die steeds in het vaderland hebben geheerscht, en hij hoopt, dat zij zullen blijven bestaan, omdat het heil en het welzijn van het vaderland daarvan zullen afhangen. Het is voor Nederland eene behoefte uit den tegenwoordigen staat van spanning te geraken. Daartoe zal hij zijne beste pogingen aanwenden. Hij hoopt, dat de nieuwe instellingen spoedig tot stand mogen komen, en dat zij zullen medewerken om orde en rust te bestendigen. Het is eene onmogelijkheid, in een oogenblik als het tegenwoordige, aller wenschen te bevredigen of het volmaakte te bereiken. Dat kan niet leiden tot lijdelijke goedkeuring van al hetgeen is voorgedragen. Maar van belang is het, dat het blijke, dat men het nopens de hoofdbeginselen der nieuwe staatsregeling eens is. Hij kan derhalve over het algemeen aan de gedane voorstellen zijne goedkeuring schenken. Gaarne had hij echter meerdere eenvoudigheid en mindere kostbaarheid in de huishouding van Staat gezien en hij hoopt, gedurende den loop der discussiën, daarop nog nader aan te dringen. Hij behoudt zich zijne stem over de voordragten van wet in de dubbele Kamer geheel en al voor.

De heer *Egter* zegt, dat bij de beoordeeling dezer voordragt het niet zoozeer de vraag is, wat elders bestaat, maar wat met onzen landaard, zeden en behoeften het meest overeenkomt. Spreker heeft onderscheidene bedenkingen, hij is tegen regtstreeksche verkiezingen; hij zou er zich wel voor kunnen verklaren, alleen wanneer de Eerste Kamer anders ware zamengesteld, zoo, dat zij een wezenlijk bolwerk tegen overijling wierd. Wat den Raad van State betreft, hij meent, dat de noodzakelijkheid tot behoud van dat collegie niet gebleken is, en wenscht deszelfs afschaffing in het belang van bezuiniging.

Het punt van de godsdienst kan hij mede niet aannemen: hoe gaarne hij ook zijn persoonlijk begrip ten offer brenge, hier kan geene toegevendheid plaats hebben. Ook in de bepaling nopens het onderwijs heeft spreker bezwaren, zoomede nopens het regt van vereeniging.

Spreker zal nog in den loop der discussiën op andere punten moeten terugkomen.

De heer *Kniphorst* slaat een blik op de groote gebeurtenissen, welke sedert februari in Europa hebben plaats gegrepen, en komt naar aanleiding daarvan tot den oorsprong der tegenwoordige wetsvoorstellen. Spreker wil wel medewerken, om de aangeboden voorstellen ter dubbele Kamer te helpen brengen, zich echter alle beoordeeling, daar uit te brengen, voorbehoudende; hij wil aan de regering geene barricades opwerpen op den weg, welke die voorstellen ter dubbele Kamer moet brengen. Hier is de beslissing nog in geenen deele definitief. Bij aanneming der voorstellen behoeft men zich alzoo niet te zeer te verdiepen in de al of niet wenschelijkheid van het voorgedragene. Later zal spreker zich uiten over de waarde der voorstellen; hij wenscht geheel vrij te zijn in de dubbele Kamer.

De heer *Schooneveld* was geheel toegedaan het voorstel, ontwikkeld in de nota van den heer *van Rosenthal*, betrekking hebbende alleen tot wijziging der artikelen nopens de veranderingen in de grondwet, ten einde tot eene goede uitkomst te geraken; en spreker zou dan ook bij die gelegenheid tevens het regt van amendement hebben willen zien tot stand brengen, als waardoor men niet in de noodzakelijkheid zou zijn om soms het goede met het slechte aan te nemen of het goede om het slechte te verwerpen, en om ook alle geschilpunten op te lossen, welke zich nu telkens over onderdeelen voordoen.

Spreker is vastelijk besloten, om, nu hij geroepen is, een votum uit te brengen ook aan te nemen de groote beginselen welke zijn voorgedragen, uitgaande van den regel: *salus populi suprema lex*; men mag het heil des volks niet aan subjective overwegingen ten offer brengen; het heil van den Staat vordert dringend de herziening van het staatsverdrag en de vestiging van een definitief ministerie; men behoeft zijn begrip nopens vitale quaestiën niet op te offeren, maar wel al wat ondergeschikt aan de groote beginselen is.

Spreker kan niet toegeven het begrip dat eerst in de dubbele Kamer men in beoordeeling van de voordragten zou moeten komen, want als eenmaal de wetten ter dubbele Kamer zijn, dan kan er geene verandering meer in plaats grijpen; dan heeft men zich slechts met ja of neen te verklaren. Spreker gelooft dat door wederzijds zich te verstaan men tot een gewenscht einde zal geraken.

De heer *van Haersolte* erkent de noodzakelijkheid tot ruime herziening der grondwet. Met blijdschap heeft hij 's Konings mededeeling deswege ontvangen; hij betreurt het echter, dat de regering niet verder is gegaan in bezuiniging der staatshuishouding en het defensie-wezen. Evenwel bestaan er op sommige punten bezwaren, waarvan hij vele over 't hoofd zal zien, omdat het voortaan gemakkelijker zal zijn om nog overig gebleven leemten en gebreken langs den grondwettigen weg aan te vullen. Slechts op sommige punten zou hij een onberaden toegeven strijdig achten met eed en pligt.

De heer *Uytwerf Sterling* is mede bereid, om zooveel mogelijk van eigen denkbeelden ten offer te brengen ter bevordering van eene spoedige afdoening der grondwets-herziening, hetgeen voor het belang van den Staat dringend wordt gevorderd; maar er bestaan evenwel grenzen, die men niet overschrijden mag, vóór zoover de aanneming van sommige bepalingen strijdig zou kunnen worden geacht met de duurzame belangen van den Staat, of waardoor besparingen op den duur zouden kunnen worden tegengegaan. De bepalingen nopens het onderwijs is één van die punten, waaromtrent spreker zijne denkwijze niet kan opofferen om der inschikkelijkheidswille. In 't algemeen verlangt spreker eene grondwet in overeenstemming niet met zijne bijzondere meening, maar met de behoeften van den tijd en van den Staat.

Spreker dringt sterk aan op doortastende bezuiniging en vereenvoudiging; want, zonder duurzame vermindering van lasten, zal eene grondwets-herziening, hoe volmaakt, weinig baten. Spreker zal na de opheffing der bedenking nopens de wijze van regeling van het regt van vereeniging, thans gaarne aan het eerste ontwerp zijne goedkeuring schenken.

De heer *de Weichs de Wenne* treedt in breedvoerige ontwikkelingen over den toestand van Limburg en het standpunt, waarop spreker als nu met betrekking tot de gedane voorstellen zich geplaatst vindt. Het algemeen belang drijft hier boven en vermits het voorgestelde ook sedert lang voor Limburg behoefte is, zoo zal spreker zijne goedkeuring aan de regerings-voorstellen volgaarne schenken.

De heer *Smit* betuigt zijne vreugde over 's Konings heugelijke verklaring, en voorts dat er zoovele blijken van hervorming, vooruitgang en verbetering in de voordragten vervat zijn; hij had echter gewenscht, dat er meer was voortgegaan op den weg van bezuiniging en vereenvoudiging. Velen der voorstellen zal spreker aannemen, ook uit het oogpunt tot bevordering van eensgezindheid.

De heer *van Sasse van Ysselt* heeft met de meeste voldoening de gedane voorstellen ontvangen, omdat hij sedert lang de aanbieding er van dringend, had gewenscht, en bij menige gelegenheid zich in dien zin had verklaard. Spreker wijst eenige hoofdpunten aan, waarmede hij zich volkomen kan vereenigen, zoo als onder anderen, het stelsel van vertegenwoordiging; het vraagstuk der godsdienst; het onderwijs enz. Slechts nopens één hoofdstuk brengt hij bezwaren in het midden; het is dat omtrent de defensie; hij hoopt dat de regering alsnog zal kunnen besluiten dat punt in overeenstemming met den wensch der Kamer, die vereenvoudiging wil, te wijzigen. Spreker hoopt dat de parlementaire discussien niet weder zullen ontsierd worden door gelijksoortige als in juli 1847 over het placet werden gehouden. Hij ziet in de vrijheid van godsdienst niet het gevaar van ontaarding en losbandigheid, of dat de erkenning van die vrijheid door de voorgestelde bepalingen, de kiem zou worden van de ontbinding

van den Staat. In het katholijk België, in het protestantsche Pruisen volgde men en vangt men aan de volgen dienzelfden weg van verdraagzaamheid.

Wat overigens betreft de bemerkingen nopens het geschrijf in dagbladen of vlugschriften, spreker heeft nimmer de individuëele meening, door een schrijver ontwikkeld, schoon ook in den geest van eene partij, tot die partij zelve teruggeleid, en evenmin kan men in billijkheid op rekening van zijne katholijke landgenooten stellen datgeen, wat in een orgaan door den spreker uit Gelderland genoemd (*de Catholijke Stemmen*) mogt opgenomen zijn, tegen eene andere godsdienstige gezindheid. Overigens ontkent spreker ten stelligste, dat hetgeen gezegd werd in de *Catholijke Stemmen*, zou moeten beschouwd worden als het gevoelen der katholijke bevolking, zoo, dat die stemmen zouden zijn, gelijk die spreker meende, het orgaan der katholijken.

De heer *van Dam van Isselt* merkt op, dat hij niet gezegd heeft, dat de *Cath. Stemmen* zouden zijn het orgaan der ultramontanen. Mogt spreker het gezegd hebben, zijne meening was het niet en het lag ook niet in den geest zijner redeneringen op dat punt.

De heer *Menso* beschouwt eene herziening der grondwet thans onvermijdelijk: hij wil er opregtelijk toe medewerken. Wars van alle godsdienstige twisten, zal hij gaarne zijne toestemming geven aan de hoofdstukken, welke daartoe betrekking hebben.

Drie punten zijn er, waarover spreker moet stilstaan, namelijk: 1o. de bevoegdheid om provinciën te vereenigen of te splitsen; 2o. het regt van vereeniging; 3o. de zamenstelling der vertegenwoordiging. Spreker deelt zijne deswege bestaande bemerkingen mede. Vereeniging van provinciën acht hij niet noodzakelijk. Ieder Nederlander is aan zijn gewest gehecht. Die verdeeling is niet van gisteren; 2o. het gebeurde in andere landen kan tot voorbeeld strekken, om van het regt van vereeniging niet dan een beperkt gebruik te maken. Hoe kan de rust bewaard blijven, wanneer men telkens vergaderingen houdt, bestemd, om de orde omver te werpen? Er zullen bepalingen door de wet gemaakt worden. Konden die in de grondwet opgenomen worden, wierd daar het regt van schorsing in geplaatst, de redenaar zou zich met de voordragt kunnen vereenigen. Thans ziet hij daarin geene genoegzame waarborgen voor de goede orde. In het belang van rust en orde mag hij zich niet met dat voorstel vereenigen. Wat het *derde* punt betreft, spreker zegt geen voorstander van regtstreeksche verkiezingen te zijn; vindt de census te laag; ziet in de zamenstelling van zoodanige verkiezingen veel aanleiding tot kuiperij, en ontwikkelt nog eenige andere bekende argumenten tegen dat stelsel, ook in verband met de zamenstelling der Eerste Kamer, op welke spreker vele aanmerkingen heeft. Hij wenschte liever eene afschaffing van die Kamer, dan aan te nemen hare thans voorgedragene zamenstelling; die Kamer toch is ontbindbaar en het collegie, dat de leden kiest, niet.

Hij zal gaarne aannemen, wat hem in gemoede aannemelijk voorkomt, doch afstemmen datgeen, waarmede hij zich niet kan vereenigen.

De voortzetting der beraadslagingen wordt bepaald op morgen ochtend ten 11 ure.

(Wegens gebrek aan plaats in ons nommer van heden, zullen wij de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 17 augustus morgen mededeelen.)

HERZIENING DER GRONDWET.

Tweede nota van nadere wijzigingen.

ONTWERP VAN WET No I. Art. 15. Het laatste lid aldus te lezen: »De wet regelt en beperkt de uitoefening van dat regt (van vereeniging) in het belang »der openbare orde.

ONTWERP VAN WET No. III. In art. 4, over de Eerste Kamer, in plaats van, *vier duizend*, te lezen: »drie duizend.»

ONTWERP VAN WET No. VII. Art. 5. De redactie van dit artikel wordt veranderd als volgt:

»Er is eene Algemeene Rekenkamer, welker zamenstelling en taak door de wet worden geregeld.

»Bij het openvallen eener plaats in deze Kamer »zendt de Tweede Kamer der Staten-Generaal eene »opgave van drie personen aan den Koning, die »daaruit kiest.

»De leden der Rekenkamer worden voor hun leven aangesteld. Hunne bezoldiging wordt door de »wet geregeld.

»Het 2de lid van art. 21, no. V, is op hen van »toepassing.

ONTWERP VAN WET No. XII. Art. 24. Dit artikel te veranderen: »Indien voor het lidmaatschap der Tweede of »het candidaatschap der Eerste Kamer, niemand bij »de eerste stemming de volstrekte meerderheid heeft »erlangd, wordt onmiddellijk voor iedere keuze een »dubbeltal opgemaakt, bestaande uit de beide perso»nen die het grootste aantal stemmen hebben verworven.

»Zijn bij de eerste stemming de beide plaatsen voor »het candidaatschap der Eerste Kamer onvervuld gebleven, zoo worden de vier personen, die het groot»ste aantal stemmen verworven, de eerste en derde »op het eene, de tweede en vierde op het andere »dubbeltal gebragt.

»Tot de op de dubbeltallen gebragte personen bepaalt zich de keuze der aanwezige kiesgeregtigden.

»Bij gelijkheid van stemmen is de oudste in jaren »benoemd.

Derde nota van nadere wijzigingen.

ONTWERP VAN WET No. III. Art. 4. Aan het slot van dit artikel wordt de navolgende nieuwe zinsnede bijgevoegd:

»In geval van vereeniging of splitsing van provin»ciën, voorziet dezelfde wet, die dit beveelt, in de »wijziging, welke daardoor in deze verhouding noodig zal worden bevonden."

ONTWERP VAN WET No. VIII. Art. 5. Het laatste der in dit artikel voorgedragene nieuwe artikelen zal luiden:

Art. . . . »De militie te land komt, in gewone »tijden, jaarlijks eenmaal te zamen, om, gedurende »niet langer dan zes weken, in den wapenhandel »te worden geoefend, tenzij de Koning het raadzaam »mogt oordeelen, dat zamenkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten.

»De Koning kan een deel der militie, door de »wet te bepalen, doen zamenblijven.

»De ligting van het loopende jaar kan tot eerste »oefening hoogstens twaalf maanden onder de wape»nen gehouden worden."

Antikritiek.

Dit stuk is heden aan de Tweede Kamer rondgedeeld.

In de *Staats-Courant* van zaturdag 5 augustus jl. las men:

»In eenen brief aan Zijne Majesteit den Koning, welke, met de letter X onderteekend, voor weinige dagen in het licht is verschenen, vindt men gewag gemaakt van een geheel nieuw finantiëel stelsel, welks voorname verdiensten zouden bestaan in het vervangen van de accijnsen door andere belastingen, waaronder vooral eene inkomsten-belasting à 4 pCt., en een hoofdgeld, te zamen berekend op *vijf en twintig millioen* opbrengst.

»Wij meenen slechts één woord aangaande de beraming van opbrengst dezer belastingen in het midden te moeten brengen.

»In Engeland bedraagt de income-tax 3 pCt. der inkomsten. Zij wordt geheven over Engeland en Schotland alleen, en dus over eene bevolking van 18 millioen zielen. Zij brengt op, in ronde som £ 5,000,000 of ƒ 60,000,000.

»Wilde men nu aannemen dat Nederland even rijk is als Engeland, en dat dus, in verhouding tot de bevolking, eene inkomsten-belasting van 3 pCt. evenveel hier te lande als in Engeland zoude afwerpen, dan zoude dit (alzoo de bevolking van Nederland $\frac{1}{6}$ deel bedraagt van die van Engeland en Schotland) in ronde som bedragen ƒ 10,000,000 en 4 pCt. alzoo ƒ 13,333,333.

»Het behoeft echter geen betoog dat de rijkdom van Nederland, in evenredigheid tot de bevolking, oneindig geringer is dan van Groot-Brittannië.

»De ondervinding van vroegere jaren heeft geleerd, dat, bij heffingen op de inkomsten hier te lande, ieder pCt. ongeveer één millioen opbrengt.

»Naar deze rekening zouden de ingezetenen, om de som door den heer X. becijferd, bijeen te brengen, één vierde van hunne inkomsten moeten opofferen."

Daarop werd de redactie van de *Staats-Courant*, namens den steller van het adres, geteekend X., ter plaatsing aangeboden de ondervolgende wederlegging, welke echter niet is opgenomen:

De *Staats-Courant* van zaturdag bevat eene tegenspraak van het voorstel, gedaan in het adres aan Zijne Majesteit, geteekend X. Het zij den schrijver van het adres veroorloofd, den steller dezer tegenspraak te doen opmerken:

a. dat de inkomsten-belasting in Engeland niet 3 pCt., doch slechts $2\frac{9}{10}$ pCt. en in Schotland nog minder bedraagt;

b. dat Engeland rijker moge zijn dan Nederland, doch dat Schotland zeker, in verhouding, niet zooveel inkomsten geniet (1);

Zoodat gerust kan gesteld worden, dat de inkomsten-belasting in Engeland en Schotland, gemiddeld, slechts $2\frac{1}{2}$ pCt. bedraagt, en dat de nationale inkomsten dezer landen, met die van Nederland, in verhouding, gelijk staan;

c. dat naar de opgave van den heer *van Vliet*, in zijne jongste verhandeling, getiteld: *Bezuiniging, belasting-hervorming, geen belasting op de bezittingen*, de inkomsten-belasting in Groot-Brittanje opbrengt: 5,603,433 £ = ƒ 67,240,000, hetgeen voor ons rijk à 4 pCt. geeft 17 à 18 millioen;

d. Dat in Engeland en Schotland zijn vrijgesteld het inkomsten beneden 150 £ = ƒ 1800 en dat hier te lande slechts zouden behoeven vrijgesteld te worden de inkomsten beneden ƒ 360, naar plaatselijke omstandigheden.

Hetgeen de steller der tegenspraak zegt, omtrent de ondervinding van vroegere jaren, die geleerd zou

(1) Dit blijkt uit de raming van sir *Robert Peel*: hij begrootte de opbrengst der belasting over Engeland op 5,111,692 £, doch over Schotland op slechts 420,000 £. Dit blijkt ook uit het bedrag van onzen invoer en uitvoer; dit beloopt ruim 255 millioen gulden invoer en ruim 210 millioen uitvoer, terwijl de invoer *tot verbruik* 126 millioen bedraagt; is de in- en uitvoer van Engeland en Schotland zes maal grooter of genieten deze landen zes maal meer winst op hunne kapitaal-omzettingen dan wij? Men raadplege de statistieken van Engeland en vergelijke de scheepsruimte van de Engelsche handelsvloot met die van onze koopvaardijvloot.

hebben, dat bij heffingen op de inkomsten hier te lande, ieder percent ongeveer één millioen opbrengt, gaat niet op; vooreerst niet, omdat die heffingen nooit verzeld waren van zulke belangrijke verligtingen, als de afschaffing van *alle* accijnsen, van *alle* personeele belastingen en van *alle* in- en uitgaande- en doorvoer-regten;

ten anderen niet, omdat zij in veel ongunstiger tijd werden uitgeschreven dan de tegenwoordige, hoe ongunstig deze ook zij;

ten derde niet, omdat sedert de waarden gerezen en de nationale inkomsten hier te lande — ofschoon niet evenredig, toch bijeen genomen — aanmerkelijk vermeerderd zijn, ten bewijze waarvan de heer X zich beroept;

1o. Op het groote bezit van binnen- en buitenlandsche effecten, die sedert 1814 zijn daargesteld, —

2o. Op de inkomsten uit de Overzeesche gewesten en der handelmaatschappij en de vele indirecte voordeelen, welke hierdoor sedert 1814 verkregen zijn, —

3o. Op de uitbreiding onzer handelsvloot, sedert 1814, —

4o. Op de tallooze assurantie- en andere maatschappijen, sedert 1814 opgerigt, —

5o. Op de groote vermeerdering van het *metaliek* vermogen sedert 1814, —

6o. Op de vele droogmakingen, ontveeningen en andere ontginningen, enz. enz. enz.;

Ten vierde niet, omdat de wijze van inning vroeger veel, ja alles te wenschen overliet:

4 pCt. van de renten der Nederlandsche effecten, zou opbrengen	ƒ 1,435,480
4 pCt. van de inkomsten der grondbezittingen, ad 60 millioen.	» 2,400,000
te zamen. . .	ƒ 3,835,000
$\frac{1}{4}$ . . .	ƒ 958,870

Waaruit blijkt, dat alleen deze twee grondslagen thans reeds zouden opbrengen hetgeen vroeger een gelijke belasting van *alle* inkomsten opbragt.

De heer X. acht dit voorloopig genoeg; na eene aandachtige beschouwing onzer begrooting, is hij in gemoede overtuigd, dat een *ministerie*, dat waarlijk wil bezuinigen door vereenvoudiging, zonder te kort te doen aan de openbare dienst, aan de verdediging des rijks of aan de majesteit van den troon, ons budget op 64 millioen kan verminderen, en dat die som, na volkomen afschaffing van *alle* accijnsen, van *alle* personeele belastingen, en van *alle* in- en uitgaande- en doorvoer-regten kan gedekt worden, met eene inkomsten-belasting, van minder dan 4 pCt. en een geringer hoofdgeld dan in zijn adres is geraamd. Hij is bereid dit met cijfers te staven, wanneer de tijd hiertoe zal gekomen zijn. Ten slotte maakt hij van deze gelegenheid gebruik, de aandacht te vestigen op de beantwoording, eener tegenspraak door zijnen uitgever aan het *Handelsblad* toegezonden, opgenomen in de *tweede* editie dier courant van zondag den 6den augustus, en herhaalt hij, ernstig en plegtig, innig en naar hij meent, op goede gronden, overtuigd te wezen, dat zonder eene belasting, gelijk door de regering is voorgesteld, en tevens zonder uitgifte van papieren geld, schatkist-biljetten, kas-biljetten of hoe ook genaamd, in het *bestaande* te-kort kan voorzien worden, wanneer van de gelegenheid hiertoe *tijdig* wordt gebruik gemaakt.

's Gravenhage, den 7den augustus 1848.

's Gravenhage, 15 aug. Sedert de mededeeling in de *Staats-Courant* van den 8sten dezer, zijn bij het departement van Binnenlandsche Zaken omtrent den toestand van het aardappelgewas de volgende berigten ontvangen:

In Noord-Braband, wat de zandgronden betreft, vertoont de ziekte, hoezeer niet algemeen, zich echter in vele gemeenten op de stengels en bladeren; doch zij schijnt traag in haren voortgang. Zij heeft zich onder anderen in de gemeente Halsteren in hare volle kracht geopenbaard; men is aldaar niet zonder bekommering dat de oogst voor het grootste deel zal vernield zijn. In de landen van Heusden en Altena is het bederf in de aardappelen aanmerkelijk toegenomen, zoodat van onderscheidene velden, die tot het laatst van juli nog tierig en vol groeikracht stonden, het loof thans verwelkt en zwart is en de ziekte ook in den knol is overgeslagen; terwijl het bederf alle soorten van aardappelen, hoezeer in verschillende mate, heeft aangetast, en de zoogenaamde vianen of bruine Zeeuwen het meeste bederf vertoonen.

In Zuid-Holland wordt schier overal de ziekte in meerdere of mindere mate opgemerkt, doch het hevigst in Delfland en in het Westland, terwijl ook daar echter in het zeeduin nog vele velden gevonden worden, op welke de aardappelen in het geheel niet door de ziekte zijn aangetast, maar welig groeijen. In Rijnland wordt de ziekte in minderen graad waargenomen dan in het vorige jaar. De vroege soorten hebben er weinig geleden, en de late zijn er zeer ongelijk door aangetast. In deze streek staat eene overgroote hoeveelheid aardappelen te veld en de prijzen zijn er tot nog toe niet hoog. In den Alblasserwaard en den lande van Gorinchem vertoont de ziekte zich meer in het loof dan in den knol. Zij maakt aldaar langzaam vorderingen; de vroege soorten zijn het meest aangetast en de late over het algemeen zeer bedorven.

Men gelooft dat aldaar de ziekte minder hevig zal zijn dan in het vorige jaar.

In de Beijerlanden, lande van Strijen, Schieland en Zwijndrechtsche waarden is de ziekte sedert eenige dagen niet toegenomen, maar vertoont zich het gewas veeleer gunstiger, terwijl de rooijing, waarmede hier en daar begonnen is, zeer gunstig uitvalt en er maar weinige aardappelen door de besmetting zijn aangetast; zoogenaamde Zeeuwen of Rhijnburgers, welke vroeger aldaar in groote hoeveelheden gelegd werden, vindt men bijna niet meer, men poot thans geheel vreemde soorten, als: Zutphensche, Graafjes en gele Friesche, die zeer in smaak voldoen, en doordien zij vroeg gerooid kunnen worden, de arbeidende klassen in de gelegenheid stellen om vroeger goede aardappelen tegen meer matige prijzen te kunnen verkrijgen.

In Noord-Holland wordt de ziekte niet van genoegzaam belang geacht om vrees voor het gewas in het algemeen in te boezemen.

De aardappel in het duin en alzoo op hoogen grond geteeld, heeft niets van de ziekte te lijden gehad. De ziekte, voor zooveel zij in deze provincie bestaat, is het meest zigtbaar dáár, waar de vrucht op lagen grond staat en veel aan de nattigheid is blootgesteld geweest.

In de provincie Utrecht wordt de ziekte almede in meer of minderen graad waargenomen. De verschijnselen bestonden in het zwart worden en versterven van het loof; zulks ging daarna, echter niet overal, tot den knol over. Inzonderheid zijn aldaar de zoogenaamde roosjes en muizen door de ziekte aangetast.

In Groningen werden reeds op den 12den julij eenige weinige sporen van de ziekte ontdekt; de ziekte ging toen zeer langzaam voort en wekte geene bezorgdheid. In de laatste helft van julij, bij het toen invallend vochtiger weder, werd zij echter vrij algemeen. Van de vroege soorten heeft het loof veel geleden, maar de knol is meerendeels onaangetast gebleven.

Thans wordt evenwel het bederf ook in de latere soorten opgemerkt, hetgeen, naar men vreest, een nadeeligen invloed op den oogst, vooral op de klei, zal uitoefenen.

In Drenthe heeft de ziekte zich mede in het loof geopenbaard, zoowel onder de vroegrijpe als onder de late soorten, het ergste onder de eerste.

In sommige gemeenten is het bederf ook onder de knollen ontdekt, hoewel daarvan in andere gemeenten nog niets is bespeurd.

Arnhem, 18 augustus.

In ons *Bijblad* van gisteren hebben wij medegedeeld: 1. *Zitting van de* Tweede Kamer der Staten-Generaal *van dingsdag, 15 augustus.* 2. Het algemeen verslag over het ontwerp van wet, houdende eene belasting op de bezittingen, enz. 3. Tweede nota van nadere wijzigingen in de ontwerpen der grondwet. 4. *Zitting van de* Tweede Kamer der Staten-Generaal *van woensdag, 16 augustus.* 5. *Binnenlandsche berigten.* 6. *Buitenlandsche berigten.* 7. *Laatste berigten.*

Jongste nieuwstijdingen.

Arnhem, 18 augustus.

De feestelijkheden hebben te Keulen den 15den en 16den dezer met de meeste orde en beste overeenstemming plaats gehad. De Koning van Pruisen en de Rijksbestuurder zijn des avonds gezamenlijk naar Brühl vertrokken. Den 17den is de Koning naar Elbersfeld gereisd, terwijl de Rijksbestuurder zich naar Bonn begeven heeft om vervolgens naar Frankfort terug te keeren.

Bij gelegenheid van de komst des Konings van Pruisen hebben er te Maagdenburg en Dusseldorp eenige woelingen plaats gehad; de inwoners dier steden verschilden in gevoelen omtrent de wijze waarop men Z. M. zou ontvangen. Dit ging zelfs zoover dat er bij de hieruit ontstane ongeregeldheden eenige personen gewond werden.

De Keizer van Oostenrijk is in Weenen teruggekeerd. Er wordt hoog opgegeven van de vreugde waarmede Z. M. zou ontvangen zijn.

Door onderscheidene Duitsche bladen wordt berigt dat generaal *Radetzky* het opperbevel over het leger op generaal *Welden* zou hebben overgedragen.

Het gerucht dat generaal *Cavaignac* voornemens zou zijn met het einde dezer maand als hoofd van het bewind af te treden, wordt in de stelligste bewoordingen tegengesproken door een dagblad, dat, zegt men, onder zijnen invloed wordt geschreven.

Het *Journal des Débats* zegt dat de reis van den heer *Thiers* naar Parijs met geen politiek doel zou hebben plaats gehad; genoemd blad zegt verder dat hij reeds naar Londen is teruggekeerd.

Publicatie.

BURGEMEESTER EN WETHOUDEREN der Stad Arnhem, brengen hiermede ter kennisse van de belanghebbenden, dat, de loting voor de kramen voor de aanstaande Kermis, welke den 26sten augustus eerstkomende invalt, en den ... September daaraanvolgende geëindigd moet zijn, zal plaats hebben, den 22sten augustus, des voormiddags ten tien ure, op het stadhuis alhier, en worden de belanghebbenden uitgenoodigd om zich voor of op den 20sten dezer maand in persoon of bij gefrankeerde brieven te adresseren aan den opzigter van de markten *E. J. van Ruiven*, wijk C, no. 331.

Wijders wordt bekend gemaakt dat op den 31sten dier maand alhier een paardenmarkt zal gehouden worden.

En zal deze worden afgekondigd en aangeplakt ter plaatse alhier gebruikelijk.

Arnhem, den 22sten Juli 1848.

Advertentiën.

Waterhoogte te Arnhem.

Den 18 Aug. 1 El 2 Palm 5 Duim; gew. O D. gev. 3 D.

Te Arnhem, bij G. J. THIEME, Boekdrukker.

A°. 1848. ZATURDAG, 19 AUGUSTUS.

HAAGSCHE BERIGTEN.

BIJBLAD TOT DE ARNHEMSCHE COURANT.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

De Regering heeft eene derde nota van nadere wijzigingen in de ontwerpen der Grondwet aan de leden der Tweede Kamer doen toekomen. Aan het slot van art. 4 wet III wordt voorgesteld:

«Ingeval van vereeniging of splitsing van provincien, voorziet dezelfde wet, die dit beveelt, in de wijziging, welke daardoor in deze verhouding noodig zal worden bevonden.»

Het laatste der in art. 5 wet VIII voorgedragen nieuwe artikelen zal luiden:

Art. . . . . «De militie te land komt, in gewone tijden, jaarlijks eenmaal te zamen, om, gedurende niet langer dan zes weken, in den wapenhandel te worden geoefend, tenzij de Koning het raadzaam mogt oordeelen, dat zamenkomen geheel of gedeeltelijk achterwege te laten. De Koning kan een deel der militie, door de wet te bepalen, doen zamenblijven. De ligting van het loopende jaar kan tot eerste oefening hoogstens twaalf maanden onder de wapenen gehouden worden.»

In de zitting der Tweede Kamer van den 17 heeft de commissie van rapporteurs haar algemeen verslag uitgebragt over het ontwerp tot verderen verkoop der domeinen. De dag der beraadslaging daarover zal nader bepaald worden.

De beraadslaging over de ontwerpen tot **HERZIENING DER GRONDWET** is daarna voortgezet.

De heer *Telting* verklaart, dat hij steeds nuttige hervormingen heeft gewenscht, indien zij door de Regering voorgedragen wierden. Hij blijft van oordeel, dat veel op rekening der Grondwet gesteld is, 't welk niet aan dezelve behoorde geweten te worden. Hij had zich ook gevleid, dat de herziening gegrond zou zijn op het verslag der Kamer van 16 Maart; maar de grondslagen der nu voorgedragene veranderingen zijn van een anderen aard; veel is een weerklank der onstuimige gebeurtenissen in andere landen. Hij zal echter, uithoofde van de behoefte aan de herziening, veel van zijne persoonlijke denkwijze opofferen, om het werk tot stand te helpen brengen. Uit dien hoofde kan hij thans de bepalingen omtrent de kolonien aannemen, en heenstappen over de bezwaren, welke sommige bepalingen opleveren. Hij kan echter geene inschikkelijkheid betoonen ten opzigte 1° van de regtstreeksche verkiezingen, zoo op zich zelven, als in verband met de inrigting der Eerste Kamer; 2° nopens de ontheffing der geestelijkheid van het staats-toezigt. Ten aanzien van het regt van vereeniging zal hij nog de inlichtingen der ministers afwachten. De spreker ontwikkelt vervolgens zijne bezwaren tegen de genoemde punten.

De heer *Nap* betoogt de dringende noodzakelijkheid eener herziening der Grondwet; in de eerste plaats, wegens het bestaande gebrekkige stelsel van volksvertegenwoordiging, of van de verkiezing derzelve; in de tweede plaats, uithoofde der gebiedende voorschriften van de Grondwet, die volstrekt noodzakelijke bezuinigingen in den weg staan. Hij toont met het oog op de gewigtige gebeurtenissen, die in de laatste tijden in Europa plaats vonden, het belang aan, om, zooveel doenlijk, de wenschen des volks te bevredigen; de wenschelijkheid, om op den weg van redelijken vooruitgang voort te streven. Daarbij is het echter de pligt van den wetgever en van den staatsman, om het behoud en het welzijn van den Staat in het oog te houden; het voldoen aan de wenschen des volks heeft zijne grenzen. De nu voorgedragene ontwerpen keurt hij over het algemeen goed: maar hij heeft nog bezwaren omtrent enkele punten, als: de volksvertegenwoordiging, de Eerste Kamer, het regt van vereeniging, en de koloniale wetgeving.

De heer *Hoffman* schetst het belang der tegenwoordige beraadslaging, en betreurt het, dat men de kalme tijden, die voor eene herziening der Grondwet geschikt waren, ongebruikt heeft laten voorbijgaan. Nu heeft deze zaak vele hartstogten in beweging gebragt, en worden vele valsche voorstellingen gemaakt omtrent de gevolgen der herziening. Hij betreurt het ook, dat de Regering, in hare memorie van toelichting, het heeft doen voorkomen, als of de bestaande Staten-Generaal het Nederlandsche volk, hoewel wettelijk, echter niet wezenlijk vertegenwoordigen. Dergelijke uitdrukkingen zijn ongelukkig gekozen; zij zijn weinig geschikt, om het gemeen overleg te bevorderen, waaraan het vaderland zoo veel behoefte heeft. Ook heeft het hem gesmart, in een rapport van een lid van het homogeen ministerie aan den Koning, te lezen:

«dat de Regering, zonder zich in de beraadslaging deswege te mengen, aan de Kamers de beslissing moest overlaten, of zij door eene aanneming der 12 wets-ontwerpen voldoening aan de Natie willen geven, of door eene verwerping de rust van het Rijk op het spel zetten.» Het komt hem voor, dat deze uitdrukking de vrijheid der discussie aanrandt. Desniettemin acht de spreker zich verpligt, rekenschap van zijn gevoelen te geven. — De Natie wil (zegt hij verder), overeenkomstig haar wezenlijk belang, verbetering in onze instelling, met behoud van den bestaanden regeringsvorm, met eerbiediging van verkregen regten; verduidelijking, ontwikkeling van de bestaande Grondwet: in één woord: vooruitgang, geene omverwerping. De spreker oordeelt, dat in deze ontwerpen veel gevonden wordt, waarvan het wenschelijke bezwaarlijk, het noodzakelijke onmogelijk aan te wijzen is, en waarover hij alleen om onschadelijkheid kan heenstappen. Hij waarschuwt tegen overdreven theoriën; hij betreurt het, dat men trapsgewijze verbetering vroeger heeft verzuimd, zoo dat men nu, b. v. nopens de verkiezingen, aan de onzekere gevolgen van een te plotselingen overgang is blootgesteld. Hij meent, dat de Kamer blijken van grondig onderzoek en van zucht tot toenadering gegeven heeft; die zucht heeft hij nu bij de jongste wijzigingen meer van de zijde der Regering zien aan den dag leggen. Hij spreekt tegen het regt van vereeniging, als eene vrucht van vreemden bodem, en wenscht, in het belang der orde, deswege meer preventieve, dan repressieve bepalingen. Hij hoopt, dat wederzijdsche toegeeflijkheid het groote doel, het heil des Vaderlands, zal bevorderd hebben.

Z. Exc. de minister van justitie voert hier kortelijk het woord. Vermits er herhaaldelijk toespelingen gemaakt zijn op omstandigheden, vreemd aan deze Kamer, vermeent Z. Exc. het stilzwijgen niet langer te mogen bewaren. Toen de Eerste Kamer twee wetsontwerpen afstemde, was zij volkomen in haar regt. Toen hij daarop van oordeel was, zijn ontslag te moeten vragen, was het zijne bedoeling geweest, om tot een vergelijk te komen en de gemoederen te bevredigen. Toen vervolgens de Koning hem met zijn vertrouwen bleef vereeren en de Eerste Kamer aanvulde, was ook Z. M. volkomen in zijn regt. Dit alles is de gewone constitutionele gang van zaken. Men bedriege zich (zegt de minister) te dien aanzien niet: want degene, die het volk achter zich heeft, is de Koning, welke de hervorming wil. Hij, minister, zal slechts kort aanblijven; hij is slechts het werktuig des Konings.

De heer *Enschedé* herinnert, dat hij behoord heeft tot degenen, die wenschten, dat de herziening zou uitgaan van de Kroon. Hij heeft zich nooit ontveinsd, dat er verbeteringen noodig waren; ook hij heeft er op aangedrongen, dat de behoefte van den tijd in aanmerking genomen zoude worden. Aangenaam was hem dus de aankondiging, dat de Kroon de wenschelijke verbeteringen zou voorstellen. Nog vóór dat er eene voordragt gedaan werd, brak de geweldige beroering in Europa los, die de maatschappelijke orde bedreigde. Na die gebeurtenissen deden de eerste ontwerpen natuurlijk een kreet van afkeuring opgaan. Sedert zijn echter geheel andere voordragten gedaan. Hoe moet hij deze nu beoordeelen? De regtstreeksche verkiezingen beschouwt hij als eene proef. Wat het punt der godsdienst betreft, meende hij, dat in een land, waar de kerkelijke gezindten zoo tegen elkander overstaan, als hier, deze aan de burgerlijke overheid ondergeschikt moeten zijn, welke moet zorgen, dat zij in hare oefening binnen de bepalingen der wet blijven. Vroeger heeft hij het regt van *placet* begeerd; maar sedert zijn de tijden veranderd; opdat eene gewijzigde orde van zaken tot stand gebragt worde, behoort elk iets van zijne bijzondere meening ten offer te brengen. Ook het punt van het onderwijs en dat van het regt van vereeniging acht hij, na de gemaakte veranderingen, voldoende geregeld.

De heer *Mutsaers* schetst het gewigt der tegenwoordige beraadslagingen. Het lot des vaderlands is daaraan ten naauwste verbonden. Hij wijst op de geweldige en groote veranderingen, die in de laatste maanden in Europa hebben plaats gehad. Hier te lande is de omkeering van zaken in rust en met behoud der orde en veiligheid tot stand gekomen. Na het woord des Konings, die zich onvoorwaardelijk onder de nieuwe vlag van waarachtige vrijheid plaatste, zullen gewis ook de volksvertegenwoordigers zich onder dezelfde banier stellen, en zich niet tusschen den Vorst en de natie plaatsen. Verandering, diep ingrijpende verandering is noodig, omdat de tijd het gebiedt; zoo ook uitbreiding der volks-vrijheden. Dat deze verandering en de uitbreiding dier vrijheden tegenkanting ontmoeten bij de volksvertegenwoordigers, acht hij een opmerkelijk onverklaarbaar en ongelukkig verschijnsel. De spr. onderzoekt de gronden, waarop de afkeuring van velen berust, en bestrijdt die. — Wat de zamenstelling der Eerste Kamer betreft, keurt hij het af, dat de verkiezing wordt opgedragen aan een niet ontbindbaar collegie (Prov. Staten); maar opdat een einde aan de zaak kome, zal hij zijn gevoelen ten dezen opofferen. Hij verklaart zich voor het behoud van den Raad van State. Voorts ontwikkelt de spr. in 't breede zijn gevoelen omtrent het regt van *placet*, 'twelk hij beschouwt als onbestaanbaar met de algemeene vrijheid, die ook aan de R. Cath. Kerk behoort te worden toegekend. De vrijheid van onderwijs en die van vereeniging verdedigt hij insgelijks met kracht, en hij hecht zijne goedkeuring aan hetgeen daaromtrent is voorgesteld.

De heer *Romme* wijst op de groote gebeurtenissen in andere Staten van Europa, ten blijke van de noodzakelijkheid, om ook hier te lande de volksvrijheden beter te regelen. Hij waarschuwt tegen verdeeldheid. Hij meent, dat de nu voorgedragene ontwerpen, althans in de hoofdzaken, aan de algemeene wenschen en behoeften zullen voldoen, en hij verwacht de gunstigste gevolgen van de herziening.

De heer *van Panhuys* vindt den geest en de strekking van hetgeen thans voorgedragen is, over 't geheel genomen, aannemelijk. Sedert lang bestaat er noodzakelijkheid tot herziening der Grondwet. Doordien niet in tijds aan billijke wenschen is voldaan, moet men thans veel ten offer brengen, wat anders welligt behouden had kunnen worden. Hij zal, aan 's Konings roepstem gehoor gevende, zoo veel mogelijk inschikkelijkheid betoonen, opdat het werk der herziening tot een gewenscht einde worde gebragt. Aan de behoeften des volks, aan de eischen van den tijd moet worden toegegeven. Hij ziet er geen bezwaar in, om in de Grondwet de vrijheden van vereeniging, van onderwijs, enz. op te nemen, omdat zij gepaard gaan met den waarborg van toezigt der Regering en regeling bij de wet. Hij doet opmerken, dat thans vele bepalingen, die sedert lang gewenscht werden, zijn voorgedragen; vele punten behoorlijk geregeld, als: het regt der vreemdelingen, ministeriële verantwoordelijkheid, de openbaarheid der Eerste Kamer, de wijze om tot eene Grondwets-herziening te komen. Hij hoopt, dat de bepalingen omtrent de regtstreeksche verkiezingen, en het regt van vereeniging, de vrijheid van onderwijs en godsdienst, bij ondervinding zullen blijken geschikt en doeltreffend te zijn. Hij vleit zich, dat dezelve zullen leiden tot tevredenheid en eendragt. Veel, ja alles, kan ten dezen afhangen van de later nopens deze aangelegenheden te maken wetten. Het belang der natie vordert dringend, dat spoedig eene vaste Regering, gegrondvest op nieuwe instellingen, tot stand kome, die zich beijveren zal, om de noodige verbeteringen in 's lands inwendigen toestand te maken. — Op enkele uitzonderingen na, zal hij de meeste ontwerpen aannemen.

De heer *Scheers van Harencarspel* verklaart, dat de meeste en wel de hoofdveranderingen in de Grondwet, die voorgesteld zijn, met zijne zienswijze overeenkomen. Hij verwacht daarvan goede vruchten in het vervolg. Nopens sommige punten zijn bij hem echter bezwaren overgebleven. Zij hebben betrekking tot de regtstreeksche verkiezing en het regt van vereeniging. Hij ziet in deze beide veranderingen nog gewigtige bezwaren. Hij dringt bij deze gelegenheid krachtig aan op bezuiniging en vereenvoudiging. Hij had daarom ook de afschaffing van den Raad van State gewenscht.

De heer *Hiddema Jongsma* kan, ofschoon tot inschikkelijkheid geneigd, zich niet vereenigen, 1°. met de regtstreeksche verkiezingen, vooral als de Eerste Kamer niet anders ingerigt wordt; 2°. met de bepalingen, waarbij van het regt van *placet* afstand gedaan wordt.

De heer *Bots* kan zich met de meeste der voorgestelde ontwerpen vereenigen; ten aanzien van sommige punten zal hij zijne bijzondere meening opofferen. Hij kan echter de bepalingen omtrent de defensie niet goedkeuren, wegens de verpligte zeedienst.

De heer *Gevers* acht het noodzakelijk, dat het werk der Grondwets-herziening nu ten einde gebragt worde. Hij wil daartoe van bijzondere meeningen afstand doen.

De heer *de Jong* vindt in de bepalingen omtrent de provinciale staten en de defensie onoverkomelijke bezwaren.

De heer *Timmers Verhoeven* zal de voordragt omtrent de regtstreeksche verkiezingen, het regt van vereeniging, en het onderwijs, thans, na de gemaakte veranderingen, aannemen. Nopens het *placet* moet hij bij zijn vroeger ontwikkeld gevoelen blijven,

De heer *Luyben* gewaagt van de herziening der Grondwet in 1840, en herinnert, dat hij destijds daartegen heeft gestemd, omdat die, naar zijn oordeel, niets beteekende. Na zijne tevredenheid te hebben betuigd over de omstandigheid, dat van Z. M. thans het voorstel tot eene Staats-hervorming op ruimere schaal is uitgegaan, verklaart de spreker, dat hij gaarne het zijne zal bijbrengen, om de Grondwet te wijzigen. Wat de hoofdbeginselen betreft, vrijheid voor allen en in alles, daarmede kan hij zich zeer goed vereenigen. De spreker antwoordt voorts op hetgeen door den heer *van Dam* op het stuk van de godsdienst in het midden is gebragt, en betoogt in het breede, dat door de invoering van het regt van *placet* inbreuk op de vrijheid der Katholijken in Nederland zou worden gemaakt. Hij betuigt zijn leedwezen, dat men in deze vergadering heeft gewaagd van een vlugschrift, waarin van Z. H. *Pius IX* wordt gesproken, als van den man, die zich aan het hoofd der revolutionairen had gesteld, en hij verklaart, nimmer te kunnen toegeven, dat er onderscheid bestaat tusschen *opregte Katholijken* en *ultramontanen*, in den zin namelijk wat betreft de onderwerping in geloofszaken en kerktucht, aan den R. Stoel.

De beraadslaging zal morgen ochtend voortgezet worden.

Zitting van Vrijdag, den 18 Augustus.

In de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van heden is kennis gegeven door den voorzitter van het inkomen namens den minister van finantien van de rekening van het bijzonder fonds voor het muntwezen van 1842 — 46. Wordt in handen gesteld eener commissie van 5 leden. Ook zijn rapporteurs benoemd wegens het ontwerp tot regeling der uitgaven voor de droogmaking van het Haarlemmermeer.

Aan de orde is de voortgang der beraadslagingen over de Grondwets-herziening.

De heer *Nederburgh* herinnert aan zijn afkeurend votum in een vroeger tijdperk, toen hij meende, dat het voorstel van de Regering moest uitgaan. De later aangebodene 27 ontwerpen voldeden in geenen deele aan de behoefte.

Spr. staat vervolgens stil bij het verslag der Kamer van 16 Maart, en betreurt dat de Regering is afgeweken van de grondslagen van dat rapport.

De meerderheid ziet zich nu in het alternatief, om òf afgekeurde beginselen aan te nemen òf verlangde punten te verwerpen, en zoo doende de herziening te vertragen.

Spr. verklaart zich geenszins te kunnen vereenigen met de stelling, dat men hier eigen overtuiging aan de bevordering van eenstemmigheid ten offer moet brengen. Over bezwaren van ondergeschikten aard kan hij heenstappen, maar niet alzoo over dat wat hij schadelijk voor het belang des lands acht.

Nopens het regt van vereeniging blijft bij hem wel een bezwaar bestaan, namelijk dat de zaak ongeregeld blijft, zoo lang de wet, in art. 15 bedoeld, niet zal zijn gemaakt; maar hij zal, bij voldoende inlichting deswege, vóór het ontwerp n°. 1 stemmen.

De heer *Duymaer van Twist* schetst in den aanvang zijner rede het gewigtige der vraag, wat men te doen hebbe, en onderzoekt den waren aard van die vraag. Er wordt niet gevraagd wat het individueel stelsel der leden is; wat elk persoonlijk, naar zijne denkwijze, voor het beste, het meest rationele houdt; maar de eenige vraag, die bij het uiten van *voor* of *tegen* hier moet in aanmerking komen, is deze: *wat vordert het ware belang des lands?* En bij het voorstellen van die essentiele vraag meent spr. dat men beoordeelen moet, wat het meeste dat belang kan bevorderen, al zij 't ook of hier en daar, bij de beoordeeling van een of ander punt, een strijd ontsta met het absoluut of individueel gevoelen. Bij die beschouwing komt eigenlijk niet te pas dat, waarvan zoo veel gesproken is, het brengen namelijk van offers op het altaar des vaderlands; want spr. wil niets opofferen van overtuiging en beginselen, omdat, boven *alle* beginselen, bij hem staat juist het *belang des lands*; dat is zijn eenig rigtsnoer en, van dat standpunt uitgaande, meent spr. al dadelijk: dat het land *dringende* behoefte er aan heeft dat de Grondwets-herziening tot stand kome, dat er behoefte zij aan vastheid, rust en kalmte; dat er einde moet komen aan dat groote werk; dat aan den sedert jaren met klemmenden aandrang geuiten en herhaalden wensch tot herziening der Grondwet, eindelijk gevolg worde gegeven, vooral en bovendien ook daarom, omdat dan de tijd zal geboren worden om de bepaalde aandacht te vestigen op zoo vele andere gewigtige onderwerpen, die nog onafgedaan zijn, hetgeen nu verhinderd wordt, omdat de aandacht uitsluitend op één punt, de herziening, gevestigd is. Daarom is er behoefte aan een einde, en daarom moet men heenstappen over vele ondergeschikte en personele bezwaren. Maar bij de beantwoording der vraag: wat te doen? komt nog iets anders in aanmerking, namelijk, het gebeurde bij ons en buiten ons. Spr. werpt thans een vlugtigen blik op dat gebeurde; doet den vroegeren hardnekkigen tegenstand der Regering tegen herziening uitkomen, noemt de 27 ontwerpen, na den Europeschen schok, hier aangeboden, eene bespotting van 's volks belangen, en verheugt er zich over, dat de Koning gelukkig heeft gewaakt; dat de stroom, die toen dreigde uit zijne oevers te treden, binnen zijne bedding is gebleven. Spr. wijst nu ook nog op het verslag der Kamer van 16 Maart, op het werk der Staats-commissie, dat door deszelfs publiciteit het programma van herziening is geworden, en komt zoo doende tot de tegenwoordige voordragten. Hij kan deswege kort zijn, vooral omdat hij zoo zeer goedkeurt het hoofdstuk nopens de veranderingen en bijvoegselen in de Grondwet te maken.

Daardoor is de weg geopend tot gelijdelijke, voortdurende verbetering en hervorming voor de toekomst. Wie zou de pretentie durven hebben om eene grondwet te willen maken voor de eeuwigheid? Vergeet men dan dat er geen stilstand is in den voortgang der beschaving? Spr. besluit met te kennen te geven, dat hij de voorgedragene hoofdbeginselen geheel kan goedkeuren en dat hij zooveel mogelijk bij de volgende discussie het stilzwijgen zal bewaren, maar juist daarom het thans noodig achtte om uiteen te zetten, wat eigenlijk het ware vraagpunt is, dat men stellen moet bij het stemmen *voor* of *tegen*.

De heer *Gouverneur* was niet voornemens geweest het woord te voeren, doch is daartoe genoopt geworden door hetgeen door het lid uit Gelderland met warmte, ja bijna met hartstogtelijkheid is in het midden gebragt. Na hetgeen echter bereids door zijne ambtgenooten uit Noord-Braband is gezegd, zal spr. het genoemd lid niet lastig maken, en zich slechts bij een paar aanmerkingen bepalen. Hij betwist in de eerste plaats den heer *van Dam* niet zijne opregte bedoelingen, zijne verdraagzaamheid en zijne liberaliteit, volgens zijne begrippen en naar zijne overtuiging. Maar die

hem dunkt het spr. dan ook niet ten kwade dat ook bij zijne begrippen en zijne overtuiging hebbe. Liberaliteit is geen beginsel, dat naar willekeur kan toegepast worden: het is eene deugd.

Hij spr. zou zich niet liberaal noemen, wanneer hij den Protestant iets zou onthouden wat deze tot de volkomene vrijheid in de uitoefening zijner Godsdienst noodig mogt hebben. Het verschil tusschen het lid uit Gelderland en spr. is, dat eerstgenoemde liberaal is binnen eene bepaalde grens, en dat de laatste geen grens verlangt. Bij de opheffing van die grens begint de verdraagzaamheid, welke de vrijheid geeft. Die vrijheid is geene losbandigheid, waaruit verstoring der openbare orde zou kunnen ontstaan. Het tegendeel is waar. De rust zal daardoor verzekerd worden. De broederliefde zal daardoor bloeijen, en men zal elkander leeren verdragen in een' liberalen zin.

Eene *tweede* aanmerking geldt hetgeen de heer *van Dam* gezegd heeft nopens de Jesuiten, en van de opgeroepen Synode te Amsterdam. Spr. weet niet, of sedert de verdrijving der Jesuiten van elders, zich zoo velen hier nedergezet hebben, en of zij zoo gevaarlijk zijn; hij weet niets van de opgeroepen Synode te Amsterdam. Maar hij vraagt, wat heeft het placet gemeens met de Jesuiten, wat met gemelde Synode. Voer het regt van placet in, en gij zult het regt van vereeniging niet beletten: ook de Synode zal zich daarop beroepen. Het placet is eene censuur voor de Katholijken, die aan hunne geestelijke overheid moeten gehoorzamen. Wil men die censuur, men blijve zich dan gelijk, men ga dan verder, men vrage dan ook censuur op de drukpers, op de buitenlandsche bladen, hier ingevoerd wordende. Doet men dit niet, dan maakt men het placet doelloos; want ook door de drukpers, door de vreemde dagbladen, wordt hetzelfde ter kennisse van de Katholijken gebragt. Over nog één punt is gesproken: de aanmatiging der Katholijke kerk. Dat is het terrein der beschuldiging; dat is het terrein van verbittering en recriminatie. Spr. zal zich daarop niet begeven en zich bij het weinige dat hij gezegd heeft, bescheidenlijk bepalen.

De heer *Opperdoes Allewyn* treedt in beschouwingen over het zoogenaamd stelsel van volharding en van behoud. Hij acht het min gepast, om thans hetzelve af te keuren, daar, indien de uitkomst anders ware geweest, ze ook thans anders zouden worden beoordeeld. Men moet tijden en omstandigheden raadplegen en niet vergeten, dat de Regering en de meerderheid der vertegenwoordiging het, nopens die beide stelsels, eens waren. Wie zal zeggen en beweren, dat ze beiden niet ter goeder trouw hebben gehandeld? Hij is gaarne steeds bereid, om mede te werken tot wat strekken kan ter bevordering der belangen van het vaderland. Het is hem echter niet mogelijk, de opgaande zon te aanbidden. Het is hem nog niet helder, die zon wordt nog door nevelen omhuld, en de geschiedenis zal over de tegenwoordige omstandigheden uitspraak doen.

Hij erkent, dat hij meer hecht aan de behartiging van de intellectuele en materiële belangen des lands dan aan de zoogenaamde uitbreiding van staatkundige regten en vrijheden. Door alle de bewegingen toch, die er in dat laatste opzigt hebben plaats gehad, is de Regering des lands diep geschokt en zijn de bedaarden in het Rijk zwaar verontrust. Nu de zaak er eenmaal toe ligt, is het de pligt van Regering en Vertegenwoordiging te trachten, de aanhangig gemaakte zaak tot een goed einde te brengen.

Voor 's hands heeft hij geene groote verwachtingen van al het goede, dat men heeft voorgespiegeld. Hij is niet blindelings gehecht aan het bestaande, maar kan ook niet blindelings toejuichen al het voorgedragene. Hij vreest, dat men zich in zijne verwachtingen zal bedrogen vinden. Hij ziet daarin geen heil, noch voor handel, nijverheid, kunsten of wetenschappen; hij verwacht er geene krachtdadige bezuinigingen uit; de roem en luister der natie zullen daardoor niet vermeerderen. Noch het heil van den Staat, noch alle groote belangen van het land, zullen daardoor op den duur worden bevorderd of geregeld. Ten gevolge van de vaststelling van de wetten, die daaruit voortvloeijen, zal de strijd van meening, de onrust blijven voortduren.

Hij toont het wenschelijke aan, dat er zooveel mogelijk eendragt in den lande blijve heerschen. Hij acht de schildering, dat er in het land geene vrijheid, geene verdraagzaamheid, zou bestaan, overdreven. Hij wijst op andere landen en vraagt, of het daar beter gesteld is dan hier? Elke dag leert het tegendeel. Wat elders nuttig en doelmatig mogt wezen, kan hier tot tegenovergestelde gevolgen leiden. Hij acht het pligt zorg te dragen, dat de werkelijke godsdienstige verdraagzaamheid en de godsdienstige vrijheid in Nederland blijven bestaan, tot welker verkrijging men in Nederland in vorige tijden zich zoo groote offers heeft getroost. Hij herinnert daarbij, dat de geestelijken van verschillende gezindheden juist nopens de punten van godsdienst en onderwijs, zich in vele adressen op den voorgrond hebben geplaatst. Alle aanleiding tot verzwakking van het onderwijs moet worden vermeden. Ten slotte geeft hij te kennen, dat hij, door zijne uit te brengen stem, veeleer aanleiding geven wil tot uitstel van de behandeling der zaak van de Grondwetsherziening, dan mede te werken dat er nieuwe bepalingen in het staatsverdrag worden opgenomen, die schadelijk, nadeelig of gevaarlijk voor het vaderland zouden kunnen zijn.

De heer *Kien* herinnert dat hij in den tijd, toen eene koninkl. boodschap het vooruitzigt eener Grondwets-herziening opende, niet die groote vreugde van velen gedeeld heeft, en toen reeds heeft gewaarschuwd voor teleurstelling van opgevatte verwachtingen; vooral wat betreft de verwachting van bezuiniging en vermindering van lasten welke het algemeen zich van eene herziening maakt. Spr. treedt nu in eene breedvoerige en gemotiveerde ontwikkeling van zijne persoonlijke meening nopens al of niet noodzakelijkheid, al of niet tijdigheid eener Grondwets-herziening. Hij vestigt daarbij het oog op de omstandigheden waaronder thans dat werk zal worden tot stand gebragt en vindt het tegenwoordige tijdstip van spanning en onzekerheid niet geschikt. Kalme tijden worden daartoe vereischt; die beleven wij thans niet; die waren er ook niet toen het vooruitzigt eener geheele herziening gegeven werd. Spr. herinnert bij de schets van dat tijdstip (door ieder regtgeaard burger afgekeurd), ergerlijke nachtelijke optogten hier ter stede door eenige onrustsokers aangevoerd en die zelfs tot aan 's Konings paleis zijn doorgedrongen. Hij slaat een blik op den toestand van het binnen- en buitenland, ten betooge dat het tijdstip tot herziening thans niet het geschikte is, hoewel in eenige opzigten wel, omdat juist in bewogen tijden iedere meer geneigdheid heeft om iets van zijne bijzondere meening op te offeren. Daarom zal spreker goedkeuren wat hij aannemelijk acht en afkeuren wat strijdt met zijne overtuiging.

Alsnu tot de ontwerpen zelve toetredende, meent hij dat men niet alleen heeft gelet op hetgeen de ervaring had aangewezen als verbetering behoevende, maar, dat men veel verder is gegaan; dat geen enkel groot beginsel onaangetast is gelaten, zoodat er 30 of 40 wetten uit dat herzieningswerk zullen voortvloeijen. Alle instellingen en inrigtingen zullen moeten hervormd en op nieuw georganiseerd worden. Gelukkig zal hij zich achten, als dat alles tot zijn tot stand gebragt, zonder verwarring te brengen in de inwendige staatshuishouding, en zonder dat de overvloed van stof er toe zal voeren om veel onafgedaan te laten liggen.

Maar vindt spr. dan de bestaande Grondwet zóó volmaakt en onfeilbaar? Neen, maar hij gelooft aan geene volmaaktheid en onfeilbaarheid in het menschelijke. Wat baatte in Frankrijk de bepaling, dat de koning onschendbaar is?

Hij is van oordeel, en omschrijft dit, dat de bestaande Grondwet veel goeds heeft en dat het wenschelijk ware dat veel van het bestaande onaangeroerd ware gebleven. Het is waar een hoofdgrondslag van het nieuwe is gelegen in het beginsel van grooter aandeel der bevolking in het algemeen bestuur, maar hij vreest, dat daarvan geene heilrijke vruchten zullen geplukt worden.

Hij is nooit geweest een voorstander van radicale hervormingen.

Maar zal hij daarom nu zijne medewerking weigeren? Neen, hij verklaart zich bereid om met de Regering het doel te helpen bevorderen om eene hervorming in onze Staats-instellingen tot stand te brengen.

De heer *van Rosenthal* acht zich in deze gewigtige oogenblikken evenzeer verpligt, het standpunt te doen kennen, van waar hij de tegenwoordige ontwerpen beschouwt. Dat het oogenblik belangrijk is, kan daaruit blijken, dat de Kamer, na het tot stand brengen van het tegenwoordige gewigtige werk, niet weder zoodanig zal bijeenkomen, als zij thans is zamengesteld. De Tweede Kamer, zoodanig als zij sedert 1815 bestaat, gekozen door de Provinciale Staten, zal weldra, na de aanneming dezer ontwerpen, tot de geschiedenis behooren. Dat oogenblik is inderdaad gewigtig en daarom heeft ieder de behoefte gevoeld, zijn staatkundig gedrag te ontvouwen. Het is eene gewigtige vraag, of het staatkundig kleed, dat de Natie in 1814 verkregen heeft, aan het vaderland nog past.

Hij geeft toe, dat het kleed, dat 34 jaren gediend heeft, niet meer passende is. Doch uit den grond zijns harten is hij het gevoelen toegedaan, dat eene algemeene Grondwets-herziening, op eenmaal ondernomen, een hoogst gevaarlijk spel is. Men had te dien aanzien den bedaarden gang moeten volgen en niet alles op eenmaal omver moeten halen. Juist omdat dit zijne overtuiging was, heeft hij in 1844 niet kunnen medewerken tot het bekende voorstel der 9 mannen. Eene hervorming moet met den geest en de behoeften der natie gelijken tred houden. — Vooruitgang en hervorming liggen in den geest, in de behoeften der menschen. De constitutiën moeten eenzelvig zijn met de natiën. Hij wijst hier weder op het voorbeeld van Engeland. Maar hij herinnert tevens aan de laatste 50 jaren, om te bewijzen hoe spoedig soms de eene Grondwet de andere heeft opgevolgd en verdrongen, en hoe spoedig het gebleken is, dat men zich soms droombeelden heeft geschept. In Engeland deinst men niet terug om langzamerhand die verbetering in te voeren, welke men noodzakelijk oordeelt, die met den geest des tijds overeenstemt, of die de wensch of eene behoefte der Natie geworden is. Maar men haalt niet op eens alles omver. Hij bejammert het uit dien hoofde, dat de Kamer geene geleidelijke, maar eene algemeene herziening heeft verlangd. Reeds in 1845 gaf hij die overtuiging te kennen en hij deelt ze nog.

Hij verheugt zich echter, dat thans zal worden weggenomen het eerste struikelblok, dat eene zoodanige bedaarde, stuksgewijze, geleidelijke herziening in den weg stond, dat is de wijze, om de Grondwet te herzien. Daarin heeft steeds het groote gevaar voor het vaderland gelegen. Door de wegneming van dat struikelblok, zal de Kamer krachtig hebben bijgedragen tot voorkoming in het vervolg van het nadeel, dat zijns inziens uit deze gelijktijdige algemeene herziening kan voortvloeijen. Op het tegenwoordig standpunt geplaatst, nu hij zijne wenschen in het bedoelde opzigt niet verwezenlijkt heeft kunnen zien, ziet hij zich verpligt de ontwerpen te beschouwen naar hunnen inhoud. Hij kan echter niet toestemmen, dat men zijne overtuiging aan bijzondere omstandigheden zou moeten ten offer brengen. Hij kent de omstandigheden niet, die hem zouden moeten doen besluiten, om tegen zijne overtuiging te handelen. Een blik naar buiten kan hem den spoorslag daartoe niet geven. Hij behoeft den indruk niet van elders te ontleenen. Wat anderen doen, levert hem geene reden op, om goed te keuren wat hij nadeelig acht voor onzen Staat. Hij is niet zoo overtuigd, wat de meerderheid des volks bepaaldelijk verlangt. Was hij dit, ja dan moesten zijne persoonlijke gevoelens en meeningen zwichten. Het middel, om dat gevoelen op eene wettige wijze te kennen, ware daarin gelegen geweest, om aan te vangen met het zamenstellen eener nieuwe volks-vertegenwoordiging. Ook dat middel heeft men echter, tot zijn leedwezen, niet verlangd, noch bij de hand genomen. Te dien aanzien zal hij zich nu aan de meerderheid der Kamer onderwerpen. Hij zal alzoo, bij de beschouwing der ontwerpen, zich nu naar gemoede afvragen, wat hij in het welbegrepen belang des lands kan aannemen en wat hij geschikt acht, om het heil van den Staat te bevorderen.

De heer *van Dam van Isselt* had niet gemeend wederom het woord te voeren, maar de twee laatste sprekers nopen hem er toe. Er is veel gesproken van de al of niet noodzakelijkheid eener algeheele herziening; er is als het ware soms een blaam geworpen op hen, die, ja zeker tot verveling van velen, en ook van de voormalige ministers, steeds aandrongen op die herziening, maar die deze hunne meening op goede gronden deden steunen. En nu dat eindelijk eene zoodanige herziening is aangeboden, nu wordt er gevraagd of ze nuttig, noodzakelijk of raadzaam is? Nu beroept men zich op de kalmte der Natie, eene kalmte, die haar tot eere strekt, om daaruit af te leiden eene soort van onverschilligheid voor groote staatkundige belangen; men begeeft zich waarlijk op een gevaarlijk terrein door te meenen en te verkondigen dat die kalmte, ja onverschilligheid steeds zouden blijven bestaan wanneer men willens en wetens te kort zou willen blijven doen aan de regtmatige en te lang onvervuld gebleven eischen van een trouwhartig volk.

Spr. beroept zich hier op het antwoord van een Belgisch afgevaardigde aan een zijner ambtgenooten gegeven, toen deze de republiek aanprees, en daarop nederkomende: dat men die gemeenebestelijke vrijheden van Frankrijk niet noodig had, omdat men in België reeds had datgeen, waarvoor men in Frankrijk het zwaard trok.

En nu onze Natie kalm afwacht wat hier zal beslist worden, nu kan, nu mag men haar niet teleurstellen door nog langere onthouding van de haar toekomende regten en vrijheden; nu draagt spr. er roem op steeds behoord te hebben tot diegenen welke voor de regten en vrijheden der natie, naar vermogen, optraden.

Het is zeer gemakkelijk thans te zeggen dat men die spanning niet kent, waarin de natie verkeert; dat men niet om zich ziet die gevaren die anderen meenen te bemerken; maar God behoede ons, als zich die spanning zou gaan openbaren! en spreker gelooft dat het eenige middel tot bevordering en bewaring van rust en eendragt gelegen is in de daarstelling eener vrijzinnige Grondwet-herziening. *Niet*, dat men door de omstandigheden zich zou gedwongen moeten achten om den moed niet te hebben af te wijzen, wat met onze overtuiging strookt; neen, was er een onzer die zoodanige lafhartigheid zou willen begaan, ik zou, zegt spr., hem mijne verachting toedragen. Neen, dat offer wordt niet gevergd, maar wel een zoodanig dat niet rust op gemoedelijke bewaren. Wanneer wij op die wijze 's Konings voorbeeld volgen, die zóó veel reeds heeft opgeofferd van zijne eigene denkwijze, dan, E. M. H.! zullen wij het onze bijdragen tot bevordering van de rust en het geluk der Natie.

Alsnu vraagt Z. Exc. de tijdelijke *minister van justitie* het woord.

De Regering, zoo zegt hij in den aanvang, heeft het voornemen niet, om, na al hetgeen er reeds als algemeene beschouwingen, zoowel in schriften als bij deze beraadslagingen, is vooropgesteld, — aan die algemeene discussiën verdere uitbreiding te geven; hij zal zich alleen bepalen daarbij, om na de discussie over de onderdeelen, te beantwoorden de opmerkingen die òf bereids gemaakt zijn, òf welke nog nader zullen te berde gebragt worden.

Er is echter één punt dat de aandacht van vele leden dezer Kamer heeft bezig gehouden en waaromtrent Z. Exc. een enkel woord meent te moeten in het midden brengen, en dit is de rust en kalmte waarin Nederland verkeert. Bij al de beroeringen, welke Europa hebben getroffen, en welke Z. Exc. van deze plaats niet zal beoordeelen, trekken twee Staten de aandacht van geheel de verlichte wereld tot zich, namelijk Belgie en Nederland. — Niet alleen staart geheel Europa met bewondering op dat verschijnsel, maar al de beschaafde natiën roemen de wijsheid der Koningen die in beide die landen aan het hoofd der Regering staan; bewonderen de rust en de kalmte, die bij deze natiën heerschen.

Hoe is die rust en kalmte veroorzaakt en behouden gebleven? Men lette er wèl op; *Belgie* breidde, onmiddellijk na den grooten schok van Februarij, deszelfs kiesregt uit tot aan de uiterste grenzen en bevestigde overigens in ruimen zin zijn bestaande milde instellingen.

In Nederland verkondigde de Koning nu geene trapsgewijze of langzame herziening of wijziging, maar eene algemeene herziening onzer staats-instellingen, en Z. M. benoemde eene commissie waarvan hij voor 's hands wist dat zij hechtte aan al die vrijheden en regten des volks, die, behoudens de handhaving van de orde, noodig en wenschelijk zijn in eene maatschappij, waarvan eene regtstreeksche vertegenwoordiging den grondslag zou uitmaken.

Daardoor is hier de rust en kalmte, schoon een oogenblik gestoord, voortdurend bewaard gebleven; daardoor hebben de naburen op ons het oog gevestigd, en wat is nog verder het gevolg geweest van 's Konings besluit? Dat de grootste monarchen van Europa, de bewijzen hebben wij er voor, hulde hebben bewezen aan de wijsheid des Konings. Maar nu moet dan ook dat Koninklijk woord getrouwelijk worden nagekomen. De Koning wil aan alle billijke verlangens der natie voldoen. De vorst heeft, meer dan men welligt weet, deel genomen aan alles wat met dit gewigtige werk der Grondwets-herziening in verband staat; Z. M. heeft met naauwlettende zorg alles gevolgd wat omtrent dit onderwerp is verhandeld en beraadslaagd.

En, ziet men het niet, dat wij reeds door de wijsheid des Konings en de kalmte en goede gezindheid der natie op een veel hooger zedelijk standpunt zijn gekomen? Dat we verdedigers vinden voor onze regten ginds en elders?

Het volk vraagt van U E. M. H. dat gij bevestigt wat de Koning toezeide.

Men heeft gesproken van offers, door u te brengen. Ja, gij moet offers brengen; gij moet het grootste offer brengen, dat men van uwe vaderlandsliefde vergen kan; want gij moet u zelven dooden, om aan eene nieuwe Vertegenwoordiging het aanzijn te schenken. Dat noem ik een offer van het allergrootste gewigt; maar daardoor bevestigt gij den eerbied, dien Europa reeds voor Nederland heeft, en gij sticht u zelven een standbeeld, onvergankelijker dan van metaal!

Na den afloop der algemeene beraadslagingen, heeft de heer *van Goltstein* het voorstel gedaan, om thans elk artikel van elk ontwerp achtervolgens te behandelen, ten einde eene geleidelijke beraadslaging te doen plaats hebben.

De heer *Romme* heeft dat voorstel bestreden, omdat daardoor de beraadslagingen noodeloos zouden worden gerekt, hetgeen hij gevaarlijk acht, omdat daardoor de spanning, die er hier of daar, volgens bij hem ontvangen berigten, heerscht, zal vermeerderen en het geheele effect dezer Grondwets-herziening daardoor zou kunnen verloren gaan.

De heer *Faber van Riemsdyk* zou het strijdig achten met het Reglement dat er over elk artikel afzonderlijk wierd gestemd.

De minister van Binnenlandsche zaken ontraadt, namens de Regering, bij het tegenwoordig onderwerp en in de tegenwoordige oogenblikken, de aanneming van het gedane voorstel. Spoed, de meeste spoed, is in deze zaak allerwenschelijkst. Er behoeft geene overhaasting plaats te hebben, maar de zaak is zoo van alle zijden behandeld en beschouwd, dat hare afdoening wenschelijk, noodzakelijk is. Het belang van het Vaderland vordert dit. Gelukkig heerscht overal orde en kalmte. Doch waakzaamheid is de pligt der Regering; beleid, krachtsbetooning zijn er noodig, om, volgens bij haar ingekomen berigten, die kalmte allerwege te bewaren. Dat men dan met behoedzaamheid handele; dat men voorzigtig zij!

De heer *van Goltstein* beantwoordt den minister. Hij wenscht de redenen te kennen van den bijzonderen spoed, die door de Regering wordt aanbevolen.

De heeren *van Dam van Isselt* en *Schooneveld* hebben het voorstel bestreden als te laat geschied en als doelloos.

Bij stemming wordt het gedane voorstel *verworpen* met eene meerderheid van 52 tegen 4 stemmen. *Voor*: de heeren *van Goltstein*, *van Rijckevorsel*, *Corver Hooft en Kien*. — Afwezig de heeren: *van Nagell* en *de Backer*.

Daarna worden de beraadslagingen geopend over het eerste ontwerp (die niet zijn afgeloopen en heden avond zullen worden voortgezet).

Buitenlandsche berigten.

Het Noorden. — Voortdurend trekken duitsche troepen noordwaarts. Niettemin verwacht men, dat spoedig een wapenstilstand gesloten zal worden.

Duitschland. — Naar men verneemt zijn de heeren *v. Andrian, von Raumer* en *von Auerswald*, leden der nat. vergadering, respectivelijk benoemd tot rijks-gezanten te Londen, Parijs en Petersburg. De onder-staats-secretaris *Max. v. Gagern* is naar Sleeswijk gezonden.

Oostenrijk. — In den avond van 12 Augustus is Z. M. de Keizer van Oostenrijk te Schonbrunn aangekomen. In de groote zaal van het paleis zijn HH. MM. de Keizer en de Keizerin, gevolgd door de ministers, door de leden van die vergadering opgewacht, en heeft de voorzitter van den Rijksdag Z. M. met zijnen terugkeer geluk gewenscht en van de getrouwheid van den Rijksdag verzekerd.

Frankrijk. — Men vreest altijd nieuwe bewegingen te Parijs, bij gelegenheid van de behandeling der zaak van de gebeurtenissen in Junij.

Italië. — *Karel Albert* heeft eene proclamatie aan de Piemontezen uitgevaardigd, waarin hij zegt: dat men binnen zes weken de vredes-voorwaarden stellen of weder naar de wapenen grijpen zal.

— De Oostenrijkers zijn den 8 door de bevolking *van Bologna weder uit die stad geslagen*; waarop zij die stad hebben gebombardeerd. Het vuur heeft drie uren aangehouden, doch de Bolonezen zouden een uitval gedaan en de Oostenrijkers uit hunne stellingen verdreven hebben. — In Rome heerscht, ten gevolge van het overschrijden van het grondgebied des kerk. staats door de Oostenrijkers, eene hevige gisting; de Paus zou tot den oorlog besloten hebben, ingeval de Oostenrijkers zijn gebied niet verlaten.

Te 's Gravenhage, bij GEBROEDERS BELINFANTE.